

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t					D é l u t á n				
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 3		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716*)	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvssz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1708	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvssz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	4 56		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvssz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t					D é l u t á n				
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvssz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvssz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnepés vasárnapokon közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomatató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
zólamlások küldendők.

Megjelen belenkénti egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomatató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Református kántorok és az egyház.

Gyakran kicsinynek tetsző dolgok, bevonat-
ván a munkáló tényezők csoportjába, erős se-
gítő társaknak bizonyulnak a cél felé való tö-
rekvésben.

Mi magyar reformátusok példákkal világo-
sithatjuk meg a múltakból ez állítás igazságát és
mégis csodálatosan igen sokszor nem méltatjuk
kellő figyelemre a fel-feltűnő kisebb eseményeket,
melyek egyházi életünkben néha felszínre kerül-
nek s a melyek pedig szoros összeköttetésben
állanak egyetemes egyházunk belső megerősíté-
sének munkájával.

Ime, itt van a református kántorok orszá-
gos egyesülete s ennek közelebb Beregszászon
tartott nagygyűlése, mely eredményében, hatásá-
ban s jelentőségében méltán számíthatna mind-
nyájunk melegebb érdeklődésére, csak annyit
tud elérni, hogy pár lap néhány sorban megem-
lékezik róla s ebben a szürkeségben elhagyja
veszni az egész lényeket.

Pedig ám azok az egyszerű kántorok a ma-
gyar református egyházi ének és zene dicsősé-
gét ragyogtatták ott meg az ország északkeletén
s a mi choráléneklésünk szépsége Istennek ma-
gasztos dicséretét magyar szóval hirdette ott az
idegen nyelvvaradat közzé ékelt magyarság ősi
lakhelyén.

Mi minden szép és gyönyörűség, művelt
lelkek nemes élvezete, finomabb izlésnek meg-
elégedése gyülemlett össze és találkozott meg ott,
akkor ős Beregszászban, csak az tudhatja való-
ban, ki tanúja volt ennek a kedves, zenés gyü-
lésnek.

A gondolkozó elme rögtön megmérte a ki-

csinynek tetsző esemény jelentőségét és elisme-
réssel adózott a református kántorok törekvé-
sének.

Hiszen célok — az általános zenei részen
kívül, — különösen a református egyházi ének
és zene művelése, istenitisztelei népéneklésünk
fejlesztése, javítása s olyan színvonalra emelése,
hogy az a műveltebb közönség követelőbb izlé-
sét is kielégíthesse.

És ezen cél eléréséhez van bennök elég
akarat, van lelkesedés s a mi koronája az egész-
nek, bőséges tudás.

Igazán elmondhatjuk, hogy új világ nyilik
meg előttünk, midőn látjuk, hogy ezek az egy-
szerű, igénytelen, de művelt emberek, dicsősé-
ggel állítják be egyházi éneklésünket, isteniszte-
letünk eme buzgóságot keltő felét a zenei hala-
dás versenyterére és nem szégyenkezve, piruló
arccal keressünk rejtekhelyet, hanem felemelt fő-
vel s teljes megnyugvó önérzettel fogadjuk az
értékes közönség elismerését s őszinte dicséretét.

De hát ezt az új világot ezután jobban meg
kell ismernünk, ennek hatalmát bele kell vinnünk
egyházi életünk megújítását célzó törekvésünk
láncolatába.

Nem lehet ugyanis kicsinylenünk vallásos
intézményeink életében is azokat a nagy evolu-
cionalis mozgalmakat, melyek a társadalom át-
alakulását sürgetik, lépten-nyomon munkába ve-
szik és a melyeknek hatását, még a levegőreleg
nagy birodalma is megérezi.

E világmozgalom szellője beférkőzik még
kultusz-életünk legrejtettebb zugába is és köve-
teli a korszellem által előirt fejlődés bizonyos
fokozatait, mert erre nézve szintén áll amaz
alapfeltétel: vagy természetszerűleg, következte-

sen fejlődni, vagy a közöny, a maradiság lustaságával elsatnyúlva meghalni.

No már most, azt mindnyájan tudjuk, hogy isteniszteletünk, tehát templomi kultuszunk tiszta bár, de valóban egyszerű, olyan egyszerű, hogy méltán mondá erre egy öreg, tekintélyes lelkipásztor: „a mi vallásunk az okos emberek vallása” s valóban értelem, józan gondolkodás kell ahoz, hogy eme nemes egyszerűségben megnyilatkozó mély jelentőséget felfogjuk s a benne rejlő áhitatot érezzük.

Az éneklés, ima és igehirdetés a mi erősségünk és ezeknek fejlesztése, a haladás követelményeihez való alkalmazása kötelességünk, oly módon, hogy — a lényeg érintetlenül maradván — isteniszteletünk mindennemű külső megnyilatkozásában közelebb jusson a fejlődöttebb élet s ennek izlése követelményeihez.

És itt már kézenfekvő dolog, hogy ezt leginkább énekgyűnk s egyházi zenénk fejlesztésével érhetjük el első sorban.

Ezt a célt szolgálják a református kántorok országos egyesületükkel, erről tettek tanubizonyoságot, midőn ez évi július 15-én Beregszászon bemutatták mit akarnak és mit tudnak létrehozni, s gyönyörűséggel állapíthatjuk meg, hogy dicsőséget szereztek az első nagyobb fellépésökkel, a mi egyházi choraléneklésünknek

Nincs azért más hátra, mint az, hogy ha így felismerjük a helyzetet s megismerjük a kínálkozó erős tényezőket kultuszunk s ezzel kapcsolatban vallásos életünk fejlesztéséhez és erősítéséhez: a helyzet parancsolta szükség szerint tegyük meg kötelességünket, s a kántorokat mint tényezőket vonjuk be az egyházi élet minden oldalú fejlesztését célzó törekvések nagy harc-vonalába, mert e létért való küzdelemben a maga helyén, minden emberre szükségünk van s mindenki el van kötelezve arra, hogy helyét teljes lelkiismeretességgel megállja.

Az egyházépítés nagy munkájában első- és vezető tényező a lelkészi kar nemcsak azon nagy intellektuális erejénél fogva, melynek birtokában van, hanem magasztos hivatása, alkotmányos kormányzatunk berendezése is egyenesen előtérbe állítja s vezető szerepre kötelezi ezt a kart, melynek akarata és irányítása nélkül nem történhetik s ne is történjék semmi sem.

Az ő kötelessége tehát összegyűjteni az erőket, felhasználni a kínálkozó tényezőket, melyek a nagy munka és küzdelem terén készek harc-vonalba állani.

Ime a kántorok szervezetben kínálják munkájukat segítségüket, fogadja azért őket szívesen az egyetemes egyház, fogadja különösen szeretettel és bizalommal a lelkészi kar.

TÁRCA.

A Törő-féle lázadás, okaival és következményeivel.

(Folytatás és vége.)

Keviből jun. 6., vagy 7-én Szolnokra kerültek a rabok, hol az ott való kommandásnak adta át őket a vármegye esküdtje, azonban, nem, mint kurucokat, kiknek magokat nevezték, hanem mint tolvajságra indult korhely embereket, tekintették őket. Az alispán jelentésében így írja le őket: ki rongyos ruházatban, ki egyingben s lábravalóban, ki bottal, ki fokossal, mindössze 3-nak egyszál rongyos pallosa. Az egész dolog semmi nagyobb figyelmet nem érdemel. Tudatlan emberek rosszul előkészített s józan számítást nélkülöző vállalata volt az egész, kik „a kurucz nevet éretlen elmével forgtják, amely miből áll, magok sem tudják.”

Hasztalan voltak a jóakaratu jelentések, a bécsi udvari tanácsot megnyugtadni nem lehetett, a legszele-

sebb körü intézkedések tettek folyamatba, a foglyokat felszállították Budára, hol egy delegált törvényszék ítélkezett felettök, mint felségsértők felett gr. Batthyány Imre elnökle alatt. Idehaza pedig a legszigorubb nyomozást indították meg. A turi bírák közül Busi Péter orsz. bírót, Kádas György vármegye hadnagyát, Tar Jánost, Csató Jánost még pesti utjokban elfogták. De a szám mind egyre szaporodott, mert az együgyü rabok Budán vallatásra fogatván, nem csak mindent beismertek, hanem olyanokat is belekeverték a dologba, kiknek semmi részök nem volt abban, azt hívén, hogy így könnyebben szabadulhatnak. Augusztusban már az innenonnan összefogottak száma 170 volt, persze legtöbben turiak és vásárhelyiek, kiket a prépostsági épületben helyeztek el Budán, de e szám még szaporodott.

Ne kisérjük nyomon a kihalgatások phásisait, vagy a rettenetes félelmet, mely egy-egy újabb elfogatás alkalmával a város lakosságát elfogta. Majd ismét az a hír kapott lábra, hogy Turt eltörlik s több községre szétosztják, a miben volt is valami. A választott törvényszék 1753. nov. 11-én hozta meg ítéletét a nagy perben s a királynő 1754 jan. 28-án hagyta jóvá az ítéletet, némi szelidítést tevén rajta, hogy kegyelmet gyakoroljon. Az ítélet folytán következő turi lakosok szenvedtek:

Sok a panasz manapság, hogy hül az egyházhoz való ragaszkodás érzete, hanyatlik a valóság, üresek a templomok stb. mely jelenségek bizony erőhagyottan állítják be egyházunkat a szociális átalakulás forrongó körzetébe, de a melyek éppen nem bizonyítékai annak, hogy a vallás nem képes többé betölteni a boldogulás után futó néprétegek vágyait, nem tudja kielégíteni a lelkek szükségleteit és nem éri többé el a világgondolkodás nagy futamait, hanem jelenti egyenesen azt, hogy e téren is a mozgékonyosság, a rendszeres munka, a fejlődés hozza összhangba az erőfedezetet a szükséglettel.

Az üres templomok például megtelhetnek, ha közvetlenebb összeköttetésbe jönnek az étellel akár az igehirdetés, akár — és különösen — az ének és zene terén. Hány műveltebb és fejlettebb izlésű ember jönne el, — legalább ünnepnapokon — templomainkba, ha vonzaná őket oda a művészihez közeledő egyházi ének és zene?

Ez különösen áll nagyobb városok közönségére, kik — hijába — még a templomban is keresik és megkövetelik, hogy műveltebb színvonalu gondolkodásuk, nemesebb izlésük botránkozás kövébe ne ütközzék.

A művészi elem kálvini egyházunkban egyedül az ének és zene, még ez is csak a régi kál-

vini elvek ellenére, — nincs azért sürgösebb feladatunk, mint az, hogy ezt a kevés művészt fejlesszük és rendszeresen emeljük oda, hol az a kor követelményeihez mérten, megállani köteles és a hol fülbe és lelkekbe csengő változataival összehozza, összefogdossa a hiveket, kiknek a belső áhitat és buzgóság felkeltésén kívül, külső, nemes élvezetet is képes nyújtani.

Ezt akarják a mi kántoraink!

Isten áldása kísérje törekvésüket!

Amire alkalmat adott Beregszász művelt és barátságos társadalma, az fényes tűzszlopként emelkedik ki a homályból s vezetőül és például szolgálhat a további teendőkhöz, és a mint ezt a zenés gyűlést a hozzájuk csatlakozókkal nt. Kallós Tivadar lelkész úr és Almássy Sándor org. kántor előkészítették, az ő buzgóságoknak s magyar református érületüknek látható bizonyossága. A református közönség elismerését fogadják jutalmul munkájokért!

Sinka Lajos.

1. Törő Pál, ezen pártütésre célzó gonosz igyekezet indítója, ki a vásárhelyieket is a maga rossz szándékának társaságára hódította és nekik fegyvereket adott, Tur városa alá vitetik, azután pedig teste négy részre vágatik s Tur határán a világ négy tája felé akasztófára függesztetik; Bujdosó Györgynek pedig, ki Törő Pálnak a vásárhelyiekhez követje volt s az összeesküvés mellett Vásárhelyen és Debrecen felé izgatott, s őket összegyűjteni igyekezett, feje vétetik, végtére ingó és ingatlan javaiknak elvesztésében is elmarasztaltatnak.

2. Jenei Miklós, mint levélvivő, egyike azoknak, kik Vásárhelyről Turra menvén a támadásban kezdetet tettek; Kocsi Mózes, ki a fegyverfogásban egyetértett s Vásárhelyre levelet írott; Erdődi István, ki már a Péró-lázadásban is részt vett, a mostani lázadókat tanácsával segítette, kir. kegyelemből hatusztendei rabságra ítéltettek, Sánta, másként Juhász Mihály pedig két esztendei rabságra, amelyet vasban kellett kitölteniök Péterváradon.

3. Dömök István, ki esküvel állott a támadáshoz, hirhordó s bűbajos mesterkedést folytatott volt, Rác István, ki hozzájuk ígérkezett két-két esztendei; Turi Szűcs István és Bagoly András, kik a gonosz cselekedetnek tudói voltak s azt nem jelentették, egy esztendei rabságot töltenek vasban az eszéki várban.

4. Tsek Péter, Darin György, kik a felkelésről nevédek és hivalkodó beszédek hangoztattak, hét hétre felosztott száz pálcákra büntetettek, mindenek példájára s szeme láttára a közpiacon.

5. Balog Kartzagi Ferenc, (?) ki a Vásárhelyre küldött levél írásában egyet értett, Mészáros György, ki zabolátlan nyelvvél szólt, ő felsége kegyelméből 52 társukkal életfogytig való katonai szolgálatra besoroztatnak a magyar gyalog regementbe.

6. Horváth Zsigmond, Takács Ferencz, Száni János, Molnár Mihály, Fábján György, Tóth István, Dudás István, Kádas György, Csató János, Csató Mózes, Busi Péter, Nagy Mihály, Tar János, Kubi Ferencz büneikért az elszenvedett tömlöccel eleget tettek.

7. Turi, másként Puczi Mihály, Füredi Mihály, Maró másként Csatóri József és Losonci Mátyás, kik főreszesek voltak s halálra ítéltettek, mivel szökésök folytán az ítéletet kikerülték, száműzetnek s bárki őket megfogja, tartozik kézhez adni.

Ez az ítéletnek első része, amely aztán végre is hajtattott. Törő 1754 márc. 30-án a városon kívül, az Akasztó-Érnél, Sággy Mihály alispán, Hellebronth Ferencz szolgabíró, Janoviczky János esküdt jelenlétében rengeteg sok nemes és nem nemes szemeláltára, katonaság rendeltetvén ki a vesztőhelyre kíséréséhez, fenti

Kálvinizmus és a művészetek.

(Folyt. és vége.)

Ezt az intellectualis, sőt mondhatni rationalis irányát vitte túlzásba a protestántizmus, mikor szertartásában a kedély mozgalmait a legszűkebb körre szorította. Pedig a vallásosság, mint fentebb érintettük, elsősorban érzelmi mozzanata lévén az életnek, magán valóságunkon eshetik csorba érzelmi elemnek az elnyomásával. Már pedig mi gazdagítja, mi mélyíteti jobban lelkünk bármily irányu érzelmi megnyilatkozását, mint a művészetek? A művészetek ép úgy értelmi vonalon mozognak kiváltképpen mint maga a vallás. Mesterséges, erőszakolt dolog tehát ezeknek a szétválasztása. A lélek — emberi dolog — vallásos felbuzdulásában is szépet és nagyot akar látni, vagy teremteni. Ehez a fenséges nekibuzduláshoz a legalkalmasabb eszközöket és a legillőbb kereteket a művészetek szolgáltatják. A művészetek egész lényege, rendeltetése, végső céljai, más oldalról meg emberi lelkünk alaptermészete hozzák ezt magukkal. Az emberi művelődés egész története ezt bizonyítja. A hindu pogányoktól a római Szent-Péter, sőt a hatalmas boltívű, kettős tornyu debreceni nagy templomig mind ezt az igazságot hirdeti.

Puritan álláspontjából a kálvini reformáció sem vonta le teljesen a végső következtetést. Szívesen elfogadta templomaiul a régi székesegyházakat. Sőt har-

colt is azok birásáért. Ha idegen volna a protestántizmus lényegétől az esztetikai fenségesnek és az esztetikai szépségnek a cultusa, akkor miért tenne különbséget a művészet és a művészet között? Mért fogadja el az építészet fenséges alkotásait s miért veti meg csak a többi? Azért, mert a művészetektől való idegenkedése nem lényegbe vágó, dogmatikus aversio, hanem egyszerűen csak történelmi alapokon nyugvó visszahatásnak az eredménye.

Tényleg, sikerrel nem is szállhat szembe a protestántizmus sem az emberi lélek közös tulajdonságaival. A protestáns egyházak nemcsak szívesen birtokolták a nagyszerű székesegyházakat, hanem ahol tehettek és szükségök volt rá, mindenütt építettek azokhoz méltó újabbakat is. Egyebekben is lépten-nyomon számos kisebb-nagyobb példáit látjuk a protestántizmus művészi irányban való áldozatkészségének. Nagy összegeket áldoznak úrasztali ezüst kelyhekre, számos új kendőt hordanak össze a hívek „isten dicsőségére” s az úrasztala díszítésére, úgy, hogy sorát sem tudják már ejteni, hogy mikor terítsék fel. Drága, bár többnyire izléstelen aranyozással, rikító színezéssel pazarul díszítik fel a kathedrát, a papi széket és úrasztalát. Ezeket áldoznak változatokban gazdag és diszes kivitelű orgonákra. Óriás méretű harangokat emelnek légi magasságu tornyainkba. Sokszor egy-egy felesleges toronyóra készítésében nyilvánul meg az áldozatra való készség és képesség.

módon kivégeztetett. Azután másoknak elrettentő példákra a világ négy tája felé négy felé vágott teste kifüggesztetett, hol szolgabírói jelentés szerint jul. 2-ig maradt, ekkor éjjel titkon levették a testrészeket s eltemették. Bujdosó még előbb kivégeztetett Budán. Legjobb sorsuk a besorozottaknak lett, kiket attól fogva minden módon táplálni igyekeztek, hogy a szolgálatot kibírják.

Törő Pál vagyonát 1754 ápr. 10-én konfiskálták el. Fel van sorolva 24 ló, 39 ökör, 165 juh, 19 sertés és sok gazdasági eszköz, meg 350 rh. frt. pénz. Hogy milyen árakat adtak értek, jellemzőül ideirok egy párt: háza elkelt 65 rh. frtéért, (1 rh. frt. értéke 1 kor. 20 fill.) malma 110 vonás frtéért, (1 vonás frt. értéke 1 kor.) hat ökör ára 210 v. frt. a lovak egyenként 20 rh. frtéért keltek; 14 hámos marhát párját 14 rh. frtjával adták el, tavalyi kettőt 11 rh. frtéért 2—3 fű marhát 14 frt. és 6 garas egyenként. Ezen kívül eladták vermes életjét; valószínűleg fekvőségeiért s gazdasági eszközeiért kaptak 2940 rh. frtot. Szegény fiatal aszony, Törő Pálné, három nevetlen árvájával menyasszonyi hozományának visszaadatását kérte, mit a magy. kir. udvari kamara engedélyezett. Törő Pálné egyébiránt férjhez megy az 1760-ik esztendő szept. 28-án Gyarakai Istvánhoz.

Legjobban sujtoltatott a város. Az ítélet szerint Tur, hol ilyen belső békességet háborgató zenebonák

támadtak, bárha megérdemelte volna, hogy több helységre felosszák, ő felsége kegyelméből arra íteltetett, hogy kétszáz, vagy legalább is 100 személyre lovas katonáknak kaszárnyát építsenek. Majd midőn hebizonnyult, hogy e határozat a község teljes tönkretételét vonná maga után, oda módosult az, hogy egy lovas kompániát tartoznak eltartani s azon felül naponként két krajcárt kellett fizetni minden kompetencia után. Ide is helyezték Báró Ravicza kompániáját. Ez maga 105 ezer rhénes frtot jelentett a városnak esztendőnként. Futottak aztán jobbra, balra, kérték a földes urat, aztán báró Barkóczy Ferencz főispánt a közbenjárásra, míg végre a rettenetes adó 1755 nov. 1-én elengedtetett.

Persze a földesur is igyekezett a maga hasznára fordítani a szerencsétlen vállalatot, azon cím alatt, hogy tisztjei által jobban vigyáztathasson turi lakosaira, kieszközölte báró Paluska a királynőnél, hogy eddig az alföldön szokatlan nagy urbért vethessen ki. A rettenetes zsarolásnak s a tiszték hatalmaskodásának aztán ismét sok instanciára lett vége. Fentiek alapján állíthatom, hogy a Törő egyháztörténeti szereplésének semmi nyom. nem található. Egy népmondával van dolgunk, melynek kialakulásával valószínűleg több évtized története összeolvadt. Templomfoglalási kísérletek vannak a református egyház jegyzőkönyvében 1718 és 1719-ről feljegyezve, de amelyeket az akkori pap, Püspöki Sülje János meg-

Ime a buzgóság, a nagyot akarás, a fenségesre, alkotásokra való hajlam, az Isten dicsőítése körül a vallásos áhitattal megteljesült szívek részéről és pedig többnyire műipari alkotások, tehát az u. n. kis művészetek — de mégis művészetek — formájában. Csakhogy legtöbbször ezek csupán az egyéni felbuzdulás beszédes példái s ritkán tudják saját erejükkel a lelket is magával ragadni. Az agyonékesített szöszék, a fényesre csiszolt márvány urasztala idegenül áll kopár környezetében; idegen, értetlen nyelven szól a közönséghez. A drága orgona alig egy-két változatát hallatja; a többinek meg másik a hangja a használatlanság porában.

Valóban sok helyen látjuk a tiszteletlenéltő akarást, de nincsen tárgya, formája és összhangja sem annak, ami ott van. Szinte érezzük a : agy, az általános nyomását az elvnek: nincs hely itt a művészetek számára és annál ríkítóbb, hogy ha templomainkban egyházi életünk egyik-másik megnyilvánulásában aztán annál erőszakosabban tör ki a visszafojtott vágyódás a művészi alkotás után.

Az emberi lélek egységes egészet alkot s egyetemes törvények alatt áll, amely alól sem a budhista, sem a katolikus, sem a protestáns keresztyén nem alkothat kivételt. Vagy ha igen, ez csak az egyetemes tör-

híusított, a templom kulcsát nem adván át, a mi a Törömondában is nagy szerepét játszik. Ennek az eseménynek emlékeztétét felújithatta a Polgári Mihály turi lelkész esete, ki az országban sokféle történő templomfoglalások ellen szöszékből emelte fel szavát s ezért száműzetett s mint említettem, ez ügyben a turi bírák épen a Törö-lázadás kitörésekor is Egerben fogságban tartattak. Így szötte össze a képzelet a két eseményt egymással és hozzá csatolta a régebbi templomfoglalás részleteit is.

De ha egyháztörténeti vonatkozása e lázadási kísérletnek nincs is, de volt keserű következménye magára a helyi eklézsiára. Fejtelenség korszaka volt ez Turon, melyet különféle intézkedésekkel igyekeztek elnyomni. Losonczy János, Polgári utódja feljegyezi, hogy a „káromkodás, lopás“ stb. igen eláradtanak vala, miért is 1753-ban a poenitentiátartás, az egyházfegyelem felállítatott. 1754 esztendőben pedig, husvét előtt egy héttel, tehát épen a Törö kivégeztetése idején, elkezdtek a böjtöt, melyhez hozzáteszi: „illendő is volna ezt gyakorolni — kivált ez szomorú napokban.“

Az „istentelen pártütők“ — mint a diárium nevezi őket — meglehetősen rossz hangulatot csináltak Tur ellen. A szomoruan híressé lett városban okvetlenül szükségesnek tartották egy kath. parochia létesítését. Végre hosszas huza-vona után, melyet rajzolni elmellőzünk, az 1773-ik esztendőben fel is épült a mostani r. kath. templom, a felsőrészi, Kállay család birtokán.

Dr. Lencz Géza.

vények erejét bizonyítja. Mózes éppúgy a *tűlzások* ellen tiltotta a képfaragást, mint a protestántizmus; tűlzások, valami meglevőnek, kiirthatatlannak a tűlzásai ellen. És pedig a művészi elem felhasználása ellen az istenség imádása körül. És amint láttuk, ez mint eleveh rugó, működik a mi testeinkben, templomaink diszítése érdekében összehozott áldozatainkban is, csakhogy öntudatlan erővel, tudatos, egységes és harmonikus elvek nélkül, mintegy titokban, az általános, módosíthatatlanok: hitt elvek rövidítésével. Az emberi lélek egyetemes törvénye így töri szét az elvek korlátait.

Azért engednünk kellene az elvek ridegségéből, amelyet az élet máskülönben is annyira módosított. Engedni s ezzel templomaink diszítését öntudatosabbá harmónikusabbá s így aesthetikailag is értékesebbé kell tenni. A protestántizmus, ebben az irányban is megtisztult jellegét így is rányomhatni. Kerüljük ezután is az ékítések dagályát s izléstelen tűlzásait. Emeljük ki a szöszéket, mint az igehirdetés egyik eszközét és az Urasztalát, mint az oltártól eltérő, a másik egyháztól megkülönböztető templomi szimbolumot; de hozzuk is összhangba a templom egészével, arányosan osztva el azon is a diszt, mit oda szántunk. Továbbá, mint a karéneklést, s alkalmilag a művészi orgonajátékot már is oda engedjük, ne idegenkednénk talán a többi művészeti ágaktól sem annyira, hiszen mentől több szárnya van a léleknek, annál magasabbra emelkedhetik.

Mitrovics Gyula.

A segélyezésekről.

„Az alkalmat áron is megvegyétek.“ Én is az ősz körületi segélyezések alkalmát ragadom meg, hogy egyet-mást a közérdekű kérdéstről, részint tapasztalatom, részint megfigyeléseim alapján elmondjak. Szoktam és szeretem figyelemmel kísérni egyházi életünk jelenségeit; nem lesz talán érdektelen, ha e tapasztalatoimból egyet-mást itt megírok. Régóta készülök erre; de több ízben elhagytam. De mivel előre tudom, hogy ez az ősz a segélykérési láz korszaka lesz, nem halasztom tovább régi tervemet. A segélyezés — mint tudjuk — többféle. Vannak közalapi egyszersmindenkori és töke-segélyek; vannak lelkészeket és tanítókat illető u. n. rendkívüli államsegélyek stb. Először arról szölok, a melyikhez legkevesebb szavam van, ez pedig az egyszersmindenkori nagyobb és kisebb segélyezés. Igen böles dolog volt különösen a nagyobb segélyek létesítése, melyek 1901 óta adatnak. A régi 100—200 koronás segélyek bizony nagyon nyom nélkül tűntek el legtöbbször az egyház pénztárában, alig gondolok egyházat, amelyik ebből valami eredményt tudna felmutatni. De bizony már egy 1200 vagy 1000 koronás segély igazi

Kálvinizmus és a művészetek.

(Folyt. és vége.)

Ezt az intellectualis, sőt mondhatni rationalis irányát vitte tulásba a protestántizmus, mikor szertartásában a kedély mozgalmait a legszűkebb körre szorította. Pedig a vallásosság, mint fentebb érintettük, elsősorban érzelmi mozzanata lévén az életnek, magán vallásosságunkon eshetik csorba érzelmi elemnek az elnyomásával. Már pedig mi gazdagítja, mi mélyítheti jobban lelkünk bármily irányú érzelmi megnyilatkozását, mint a művészetek? A művészetek ép úgy értelmi vonalon mozognak kiváltképpen mint maga a vallás. Mesterséges, erőszakolt dolog tehát ezeknek a szétválasztása. A lélek — emberi dolog — vallásos felbuzdulásában is szépet és nagyot akar látni, vagy teremteni. Ehez a fenséges nekibuzduláshoz a legalkalmasabb eszközöket és a legillőbb kereteket a művészetek szolgáltatják. A művészetek egész lényege, rendeltetése, végső céljai, más oldalról meg emberi lelkünk alaptermészete hozzák ezt magukkal. Az emberi művelődés egész története ezt bizonyítja. A hindu pogányoktól a római Szent-Péter, sőt a hatalmas boltívü, kettős tornyu debreceni nagy templomig mind ezt az igazságot hirdeti.

Puritán álláspontjából a kálvini reformáció sem vonta le teljesen a végső következtetést. Szívesen elfogadta templomaiul a régi székesegyházakat. Sőt har-

colt is azok birásáért. Ha idegen volna a protestántizmus lényegétől az aesthetikai fenségesnek és az aesthetikai szépségnek a cultusa, akkor miért tenne különbséget a művészet és a művészet között? Mért fogadja el az építészet fenséges alkotásait s miért veti meg csak a többi? Azért, mert a művészetektől való idegenkedése nem lényegbe vágó, dogmatikus aversio, hanem egyszerűen csak történelmi alapokon nyugvó visszahatásnak az eredménye.

Tényleg, sikerrel nem is szállhat szembe a protestántizmus sem az emberi lélek közös tulajdonságaival. A protestáns egyházak nemcsak szívesen birtokolták a egyszerű székesegyházakat, hanem ahol tehettek és szükségök volt reá, mindenütt építettek azokhoz méltó újabbakat is. Egyebekben is lépten-nyomon számos kisebb-nagyobb példáit látjuk a protestántizmus művészi irányban való áldozatkészségének. Nagy összegeket áldoznak úrasztali ezüst kelyhekre, számos új kendőt hordanak össze a hívek „isten dicsőségére“ s az úrasztala diszítésére, úgy, hogy sorát sem tudják már ejteni, hogy mikor terítsék fel. Drága, bár többnyire izléstelen aranyozással, ríktó színezéssel pazarul diszítik fel a kathedrát, a papi széket és úrasztalát. Ezeket áldoznak változatokban gazdag és díszes kivitelű orgonákra. Óriás méretű harangokat emelnek légi magasságu tornyainkba. Sokszor egy-egy felesleges toronyóra készítésében nyilvánul meg az áldozatra való készség és képesség.

módon kivégeztetett. Azután másoknak elrettentő példájokra a világ négy tája felé négy felé vágott teste kifüggesztetett, hol szolgabírói jelentés szerint jul. 2-ig maradt, ekkor ejjei titkon levettek a testreszeker s emmették. Bujdosó még előbb kivégeztetett Budán. Legjobb sorsuk a besorozottaknak lett, kiket attól fogva minden módon táplálni igyekeztek, hogy a szolgálatot kibírják.

Törő Pál vagyonát 1754 ápr. 10-én konfiskálták el. Fel van sorolva 24 íó, 39 ökör, 165 juh, 19 sertés és sok gazdasági eszköz. meg 350 rh. frt. pénz. Hogy milyen árakat adtak értek, jellemzőül ideirok egy párt: háza elkelt 65 rh. frtért, (1 rh. frt. értéke 1 kor. 20 fill.) malma 110 vonás frtért, (1 vonás frt. értéke 1 kor.) hat ökör ára 210 v. frt. a lovak egyenként 20 rh. frtért keltek; 14 hámos marhát párját 14 rh. frtjával adták el, tavalyi kettőt 11 rh. frtért 2—3 fü marhát 14 frt. és 6 garas egyenként. Ezen kívül eladták vermes életjét; valószínűleg fekvőségeiért s gazdasági eszközeiért kaptak 2940 rh. frtot. Szegény fiatal aszony, Törő Pálné, három neveletlen árvájával menyasszonyi hozományának visszaadatását kérte, mit a magy. kir. udvari kamara engedélyezett. Törő Pálné egyébiránt férjhez megy az 1760-ik esztendő szept. 28-án Gyaraki Istvánhoz.

Legjobban sujtoltatott a város. Az ítélet szerint Tur, hol ilyen belső bekességet háborgató zenebonák

támadtak, bárha megérdemelte volna, hogy több helységre felosszák, ő felsége kegyelméből arra ítéltetett, hogy kétszáz, vagy legalább is 100 személyre lovas katonáknak kaszárnyát építsenek. Majd midőn bebizonyult, hogy e határozat a község teljes tönkretételét vonná maga után, oda módosult az, hogy egy lovas komániát tartoznak eltartani s azon felül naponként két krajcárt kellett fizetni minden kompetencia után. Ide is helyezték Báró Ravicza komániáját. Ez maga 105 ezer rhénes frtot jelentett a városnak esztendőnként. Futottak aztán jobbra, balra, kérték a földes urat, aztán báró Barkóczi Ferencz főispánt a közbenjárásra, míg végre a rettenetes adó 1755 nov. 1-én elengedett.

Persze a földesur is igyekezett a maga hasznára fordítani a szerencsétlen vállalatot, azon cim alatt, hogy tisztjei által jobban vigyáztahtasson turi lakosaira, kieszközölte báró Paluska a királynőnél, hogy eddig az alföldön szokatlan nagy urbért vethessen ki. A rettenetes zsarolásnak s a tiszték hatalmaskodásának aztán ismét sok instanciára lett vége. Fentiek alapján állithatom, hogy a Törő egyháztörténeti szereplésének semmi nyoma nem található. Egy népmondával van dolgunk, melynek kialakulásával valószínűleg több évtized története összeolvadt. Templomfoglalási kísérletek vannak a református egyház jegyzőkönyvében 1718 és 1719-ről feljegyezve, de amelyeket az akkori pap, Püspöki Sülje János meg-

Ime a buzgóság, a nagyot akarás, a fenségesre, alkotásokra való hajlam, az Isten dicsőítése körül a vallásos áhitattal megteljesült szívek részéről és pedig többnyire műipari alkotások, tehát az u. n. kis művészetek — de mégis művészetek — formájában. Csakhogy legtöbbször ezek csupán az egyéni felbuzdulás beszédes példái s ritkán tudják saját erejükkel a lelket is magával ragadni. Az agyonékesített szószék, a fényesre csiszolt márvány urasztala idegenül áll kopár környezetében; idegen, értetlen nyelven szól a közönséghez. A drága orgona alig egy-két változatát hallatja; a többinek meg vásik a hangja a használatlanság porában.

Valóban sok helyen látjuk a tiszteletre méltó akarást, de nincsen tárgya, formája és összhangja sem annak, ami ott van. Szinte érezzük a nagy, az általános nyomását az elvnek: nincs hely itt a művészetek számára és annál ríkább, hogy ha templomainkban egyházi életünk egyik-másik megnyilvánulásában aztán annál erőszakosabban tör ki a visszafojtott vágyódás a művészi alkotás után.

Az emberi lélek egységes egészet alkot s egyetemes törvények alatt áll, amely alól sem a budhista, sem a katolikus, sem a protestáns keresztyén nem alkothat kivételt. Vagy ha igen, ez csak az egyetemes tör-

híusított, a templom kulcsát nem adván át, a mi a Törömondában is nagy szerepet játszik. Ennek az eseménynek emlékeztétét felujthatta a Polgári Mihály turi lelkész esete, ki az országban sokfelé történő templomfoglalások ellen szószékből emelte fel szavát s ezért száműzetett s mint említettem, ez ügyben a turi bírák éppen a Törö-lázadás kitörésekor is Egerben fogságban tartattak. Így szötte össze a képzelet a két eseményt egymással és hozzá csatolta a régi templomfoglalás részleteit is.

De ha egyháztörténeti vonatkozása e lázadási kísérletnek nincs is, de volt keserű következménye magára a helyi eklézsiára. Fejtelenség korszaka volt ez Turon, melyet különféle intézkedésekkel igyekeztek elnyomni. Losonczy János, Polgári utódja feljegyezi, hogy a „káromkodás, lopás“ stb. igen eláradtanak vala, miért is 1753-ban a poenitentiatartás, az egyházfegyelem felállítatott. 1754 esztendőben pedig, husvét előtt egy héttel, tehát éppen a Törö kivégeztetése idején, elkezdtek a börtönt, melyhez hozzáteszi: „illendő is volna ezt gyakorolni — kivált ez szomorú napokban.“

Az „istentelen pártütők“ — mint a diárium nevezi őket — meglehetősen rossz hangulatot csináltak Tur ellen. A szomorúan híressé lett városban okvetlenül szükségesnek tartották egy kath. parochia létesítését. Végre hosszas huza-vona után, melyet rajzolni elmellőzünk, az 1773-ik esztendőben fei is épült a mostani r. kath. templom, a feisörézi, Kállay család birtokán.

Dr. Lencz Géza.

vények erejét bizonyítja. Mózes éppúgy a *túlzások* ellen tiltotta a képfaragást, mint a protestántizmus; túlzások, valami meglevőnek, kiirthatatlannak a túlzásai ellen. És pedig a művészi elem felhasználása ellen az istenség imádása körül. És amint láttuk, ez mint eleve rugó, működik a mi testeinkben, templomaink díszítése érdekében összehozott áldozatainkban is, csakhogy öntudatlan erővel, tudatos, egységes és harmonikus elvek nélkül, mintegy titokban, az általános, módosíthatatlannak hitt elvek rövidítésével. Az emberi lélek egyetemes törvénye így töri szét az elvek korlátait.

Azért engednünk kellene az elvek ridegségéből, amelyet az élet máskülönbben is annyira módosított. Engedni s ezzel templomaink díszítését öntudatosabbá harmónikusabbá s így aesthetikailag is értékesebbé kell tenni. A protestántizmus, ebben az irányban is megtisztult jellegét így is rányomhatni. Kerüljük ezután is az ékítések dagályát s izléstelen túlzásait. Emeljük ki a szószéket, mint az igehirdetés egyik eszközét és az Urasztalát, mint az oltártól eltérő, a másik egyháztól megkülönböztető templomi szimbolumot; de hozzuk is összhangba a templom egészével, arányosan osztva el azon is a díszet, mit oda szántunk. Továbbá, mint a karéneklést, s alkalmilag a művészi orgonajátékot már is oda engedjük, ne idegenkednénk talán a többi művészeti ágaktól sem annyira, hiszen mentől több szárnya van a léleknek, annál magasabbra emelkedhetik.

Mitrovics Gyula.

A segélyezésekről.

„Az alkalmat áron is megvegyétek.“ Én is az őszi körüli segélyezések alkalmát ragadom meg, hogy egyet-mást a közérdekű kérdései, részint tapasztalatom, részint megfigyeléseim alapján elmondjak. Szoktam és szeretem figyelemmel kísérni egyházi életünk jelenségeit; nem lesz talán érdektelen, ha e tapasztalatokból egyet-mást itt megírok. Régóta készülök erre; de több ízben elhagytam. De mivel előre tudom, hogy ez az őszi a segélykérési láz korszaka lesz, nem halasztom tovább régi tervemet. A segélyezés — mint tudjuk — többféle. Vannak közalapi egyszersmindenkori és teke-segélyek; vannak lelkészeket és tanítókat illető u. n. rendkívüli ártamsegélyek stb. Először arról szólok, a melyikhez legkevésbé szavam van, ez pedig az egyszersmindenkori nagyobb és kisebb segélyezés. Igen bölcs dolog volt különösen a nagyobb segélyek létesítése, melyek 1901 óta adataink. A régi 100—200 koronás segélyek bizony nagyon nyom nélkül tűntek el legtöbbször az egyház pénztárában, alig gondolok egyházat, amelyik ebből valami eredményt tudna felmutatni. De bizony már egy 1200 vagy 1000 koronás segély igazi

jót segíthet akármelyik építő vagy eladósodott egyházon. Ez a segélyezési mód tehát igen jó és helyes.

Kevesebb jót mondhatok — tapasztalat útján — a tökesegélyről. Alapja, célja ennek is igen jó és helyes; de ennek a kiszolgáltatása olyan, mintha valami idegen országból adnak az általuk nem ismert magyar egyházaknak. Hat vajjon mitől jó az az éveken át való előjegyzés? Hat ha egy szegény egyháznak pl. öreg vagy beteges lelkesze van, vagy éppen éveken át nincs is lelkesze, aki előjegyeztesse, hat az ne kapjon tökesegélyt egyhamar, mert nem vált előjegyeztetve? hiszen a segélyezés kriteriuma nem az előjegyzés, hanem a segély szükséges volta. Hatha valamelyik egyház hirtelen áll ki csapást (tűzet, vihart) az ne részesüljön tökesegélyben mert nincs előjegyezve? Ezekről igazán „difficile est satiram non scribere.” Milyen ferde esetek jönnek ki ebből. Konkrét példákat hozhatok fel, bár a neveket kerülnöm, amennyire lehet. A szatmari traktusban a tanyogi egyháznak van legrégebb s igen elhagyatott temploma. Am itt öreg lelkesz volt az újabb időkig, ki nem jegyeztette elő, ezért a közalap aldasában nem részesülhet. Mert nem a szükség a kérdés, hanem az előjegyzés. Vannak egyházak, melyek meggazdagodnak a segélyekből. Ismertem egyházat, mely iskolára volt előjegyezve, amde az előjegyzési boldog állapot alatt megcsináltatta az iskolát a maga erejéből, aztán a tökesegélyt megkapta. Hat ez mind jó dolog volt az egyház számára? Másik egyház is elő volt jegyezve a boldog reményesség alatt iskolára. Am nem győzte várni a valószínűleg megkezdődött munkát, hanem a közalapot, később persze megkapta a jó tökesegélyt is. Pedig a közalapot is a közegyház adja, az országos segélyt is a közegyház. Parva prudentia regitur mundus. Ismerem egyházat, a mely nagy töképenz mellett tökesegélyt kapott olyan célra, melyre maga egy fillert sem adott. Persze „elő volt jegyezve!” Itt tehát az előjegyzés üdvözt. Tűzvesz, vihar, segélygyűjtés, töképenz nem képes megvárosztatni az előjegyzés hatalmat! A melyik elő van jegyezve, az az idők teljességében kap, legyen bár töképenze, országos gyűjtése, állami iskolája (!!) mindezek nem fordíthatják el tőle az adást. De a melyik nincs előjegyezve, eghet, pusztulhat, zárhatják iskoláját, üledézhet Árpadházi temploma, mind nem ér fel az előjegyzéssel. Pedig a kérdés megoldása egyszerű. A segélyezés kriteriuma a szükség. Minden látogatáskor kérdik, milyen a templom, paplak, iskola, adósság stb. Hat miért kérdik ezeket? Ismeri talán a traktus minden egyháza agyagi helyzetét. Minden kérvény nélkül, minden traktus minden évben akár táblázatban kimutathatja, melyik egyháznak kell töke, melyiknek nagy vagy kis segély. Hiszen nem Japánból jön az a segély. Így nem kellene egy egyháznak se a rövidet húzni a miatt, hogy

nem volt a ki előjegyeztesse. Sorban: szükség, szegénység szerint minden évben megtennék a traktusok az ajánlást. Itt említem meg, hogy pl. tavaly őszön Kőmörő (egy iskolát tart fenn) egy gyűlésen ajánlatot 500 k. nagy segélyre, és kapott 100 koronát Református S. E. segélyt! Nunc venio . . . Hadd szóljak a rendkívüli államsegélyről is. Ezt rendkívüli csapásokkal (állítólag elemi csapások) látogatott lelkészek és tanítók kapják. Itt meg az a baj, hogy igen sokan kérik. Sok emberbe annyira benne van a koldulási hajlam, hogy ha egy kis eső éri a szénáját, már kéri ezt a kis segélyt; úgy hogy aztán abból 25—50 koronácska jut s az igazán segélyre szorultak emiatt e segélyvel semmire se mennek. Tudok esetet, hogy több száz holdas magán vagyonu lelkész kérte azt; tanítót is ismerek, ki szép magán vagyona mellett kéregeti azt. Itt azonban „előjegyzés” helyett a bíró vagy a jegyző bizonyítványa üdvözt. Hat én elhiszem, hogy érte egy kis ragya annak a nagy magán vagyonu lelkésznek is a földjét, de ezért még nem segélyre szorult. Ha meg van is az az üdvöztítő bizonyítvány: egy traktus nem olyan nagy mező, hogy ne ösmernék kinek-kinek anyagi viszonyát. Ha volna olyan telhetetlen ember, ki nem szorult arra, mégis kuncsorál; legyen bátorság a tractusban, vagy esperesi értekezletben kimondani, hogy az illető segélyre nem szorult. Így az igazán segélyre szorultak jobban segítve lennének. Hisz egy vagyonos emberen keveset segít 25 k. de egy szegényebben sokkal segít, ha neki a gyűjtésből 100 k. segélyt hágy. Tudok esetet, hogy ilyen segélyt kapott olyan lelkész, kinek a tanyja arénába volt. Hat az hogy szorult volna arra? Itt a kérvényezés nem merik „nem ajánlani” a kérvényezőket. De ebben egy is a kerület dönt. Melőztánsanak ott (habár tavolabb van is) erejével elutasítani a segélyre igazán nem szorult kérvényezőket. Így azokat minniogy elszoktatják, az igazán megszorítottakon pedig nagyot segítenek. Sokat lehetne erről írni; de most elég ennyi.

T.

Cikkirő közleményére pár megjegyzést teszünk. A tökesegély-kölesönökre való előjegyzés nem úgy történik, hogy előjegyzésért folyamodik az egyházközség. Egészen mást kell azalatt érteni. Az előjegyzés akkor történik, a mikor a kellően felszerelt, s az egyházmegyéről és kerületről pártolólág felterjesztett kérvényre nincs még miből folyósítani a kölesön kamatját. Igaz, hogy egy kis fáradságba kerül a kérvény felszerelése, de mi nem hisszük, hogyha az öreg lelkész utasítást vagy éppen támogatást kér akár valamelyik ifjabb lelkésztársától, pl. éppen a cikkirőtől a körülményes iratok s igazolványok előállítására, ezt a támogatást akár

ettől, akár esperesétől meg ne nyerné. Így az előjegyzés rendszere ellen emelt panasz elesik. A mi a többi segélyeket illeti: itt jól kell distingválunk. A Református Segély Egylet nagyobb segélyt még nem ad. Ennek segélyéből építeni nem lehet. Ami a rendkívüli államszegélynyújtást illeti: a fennálló és a követett rendszert mi sem helyeselhetjük. A segélyre ajánlás jóhiszeműségében nem kételkedünk, de azt tagadni nem lehet, hogy az elemi csapást szenvedők kárán 40 korona segély semmit se enyhít. Ideje lesz, hogy vezető embereink megtörlés tárgyává tegyék a kérdést és mielőbb szerencsésebb módozatot létesítsenek a segélynyújtásra nézve. Mert ez a néhány koronáska csakugyan nem segély, hanem alamizsna, csak momentán könnyebbséget adó, mely még senkinek sem simította ki homlokán a megélhetés gondjától előidézett redőket.

Szerk.

TANÜGY.

Tanítóink nagygyűlése.

A református tanítók Orsz. egyesülete ez évi nagygyűlését Budapesten aug. 21-én tartotta, melyen az ország tanítóegyesületei nagy számmal képviseltettek mentek, jelezve mintegy ezáltal is azt, hogy nagy fontosságú kérdés, egyeztetve népiskolánk életkérdése körül napirendre ezen a gyűlésen.

Es valóban a milyen aggodó szavakkal jutott kifejezésre az iskoláinknak mai valóságos helyzetén való tépelődés, ép olyan hatalmas megnyilatkozások történtek az egyházhoz s ennek iskoláihoz való ragaszkodásnak élő bizonyosságaiképen.

Simon Károly elnök tartalmas beszéddel nyitotta meg a gyűlést s míg egyfelől rámutat az egyesület közelebbi működésére s általában jelzi, hogy törekveseink mennyire jutottak célhoz már eddig is; addig másfelől megállapítja, miszerint a református egyház válságos időket él és óriási teendők halmozódnak fel előttünk minden téren, különösen iskoláink sorsa lép aggasztóan előtérbe, hol annyi a teendő, hogy minden tényezőnek vállvetett erővel kell e téren kivenni részét úgy a munkából, mint az áldozatból.

Megnyitás után Szalóky Dániel tartott emlékbeszédet dr. Kiss Áron felett, ki eleitől fogva mellénk állott s törekvésünket irányította, bölcs belátással helyes útra terelte, általában meleg szívével és kalvinista érületével, szinmagyar józan gondolkodásával erős támasza volt közzjóra irányuló munkálkodásunknak. Szalóky igazán mély értelmű és megindító szavakkal emlékezett meg róla s a tőle megszokott igaz érzelem hangján véste

mindnyájunk szívébe azt az emléket, mely erre a kérdésre félel meg, hogy: ki volt hát nekünk dr. Kiss Áron a mi nagy nevű társelnökünk?

Majd Sinka Lajos tiszteletbeli elnök állott elő a legsürgősebb és legégetőbb kérdéssel, t. i. iskoláink teljes megszervezésével. Nyomós okokkal mutatja ki, hogy életkérdés reánk nézve a gyökeres és minden oldalú megszervezés. Ha megtudjuk szervezni népiskoláinkat; — a miben ő bizik még az ellenkező jelek dacára is, — akkor élünk, de e szervezésnek külső t. i. anyagi és belső, azaz paedagógiai értelemben minden oldalunk kell lenni. Ha erre képesek nem vagyunk: akkor jobb ma leszámolni iskolai intézményünkkel, mert a foltozgatás mit sem ér és hiába vesztegetjük erőnket olyan intézmény támogatására, melynek élete és fejlődése a bizonytalanság ködében ingadozik.

Sok millióról s az iskolák belső életének teljes reformjáról esik most szó — mondja az előadó, — mert a szociális átalakulás folyamatán, más követelményekkel lép fel a társadalom az iskolákkal szemben.

Az elméleti ismeretek átadása immár nem elég, hanem a gyakorlati élet minden oldalú megnyilatkozását várja az iskolától. A boldogulás útján való tömörülés követeli azt a tökélet az iskolától, melynek birtokában az egyes néprétegek bátran felvehetik az életért való harcot s megtalálják a célhoz vezető utakat.

Javaslatot terjesztett elő, melyben az anyagi megszervezésről rámutat az 1848 XX. t. e. legalább az iskolák támogatását célzó részének végrehajtására és részletes javaslatot ad be az iskolák paedagógiai megszervezéséhez. Mindazt egy szónon átmondott és megírott felterjesztés keretébe kapcsolja be s azt kívánja, hogy ez a felterjesztés mindenik egyházkerülethez nyujtassék be.

A közgyűlés lelkesedéssel járul a javaslathoz s azt egész terjedelmében egyhangulag elfogadja.

Ezután Lévay Imre a református tanítók fizetésrendezésének végleges megoldását sürgeti. Rámutat 1910-re mint félelmesen közeledő határidőre, mely reánk nézve végzetes lehet, ha nem tudjuk a fizetéseket és pótlékokat egyenlővé tenni az állami tanítók fizetésével.

Javaslatot terjeszt elő, mit a közgyűlés elfogad.

Dobó Sándor „A vasuti kedvezményről” és „a nyugdíjrevízióról” terjeszt be indítványt, melyeket — némi módosítással — elfogad a közgyűlés.

Több kisebb indítvány elintézésével éri véget a gyűlés, nem hagyván ki ebből elnöknek már a megnyitó kapcsán tett amaz általános tetszéssel fogadott előterjesztését sem, hogy Főtiszteletű Antal Gábor püspök urat jubileuma alkalmából táviratilag üdvözölje a közgyűlés.

Budapest, 1909 augusztus 28.

Tudósító.

KÜLFÖLD.

Tul az Océánról.

A csak néhány hónappal ezelőtt, gyors egymásutánban történt 3 iszonyu bányaszerencsétlenség Amerikában, a könyörülő és jótékony szeretet nagyarányu munkájának megnyilatkozására adott alkalmat és impulzust amerikai magyarságunk körében.

December 1-én Fayette City, pennsylvániai városkában történt bányarobbanás 36 áldozata közül 24 volt a magyar honos, harmadnap azután Virginiában, Monorogh bányatelepen több mint 400 lélek lelta a föld gyomrában halálát, kik között szintén nagy számmal voltak magyarországiak, december 19-én pedig Jackobs creeken, ugyancsak Pennsylvania államban robbant fel egy harmadik bánya, melynek 316 áldozata közül száz-tíz-tíztemettünk el mi magyar papok.

Az amerikai magyarság érző szive megmozdult az abnormis csapások sulya alatt s az özvegyek, árvák javára az amerikai magyarság körében eszközölt eddigi gyűjtés eredménye meghaladja a tizezer dollárt, vagyis ötvenezer koronát. Az angolok, nemzetiségre való tekintet nélküli segélyactiójának mintegy félmillió koronányi összeg az eredménye.

Az iszonyu csapások hatása alatt ismét actualissá lett az amerikai magyar árvaház létesítésének a kérdése.

Kath. atvankfiak már korábban kinezték ezen intézményük felállítására egy elég szerencsétlenül megvalasztott, a vidék kietlensége miatt a kath. szerzetesek által is elhagyott zárdatelepet az Egyesült Államok déli részén, Louisiana államban, mely vállalatuk iránt azonban az amerikai kath. magyarság kevésse lelkesedik.

Mi reformátusok, szintén érezzük, hogy tennünk kellene valamit. Negyven-ötven magyar református templomunkban predikáltatik minden vasárnap a szeretet evangéliumának igéje s mégis, óh, hány árva gyermek leli korai halálát az idegen haza földjén, mivelhogy nincsen senki, aki neki pártját felfogja s a keresztyén könyörülő szeretet nevében róla gondot viseljen? Ha összegyűjthetnők a kenyérkereső apa, vagy a gondozó édes anya nélkül maradt árva magyar református gyermekeket az egész Amerikából, bizonyosan megtölthetnénk velök egy egész árvaházat.

Református Egyesületünk megvetette már az árvaház alapját — az első ezer dollárt adván annak létesítéséhez. Egyes egyházaink, egyleteink, testületek és magánosok hoztak már némi áldozatokat a nemes ügy oltárára; de még mindig messze vagyunk attól, hogy árva gyermekeinkhez így szólhatnánk idvezitőnk lágy hívogató szavával: „jertek el, mert mindenképpen készen vagynak.“ Ha hazai egyházunk az amerikai református magyarság közjavára áldozatot akar hozni, itt a tér a

testvéri és krisztusi szeretet Isten előtt is kedves munkájának gyakorlására. Ez aztán egyházi és egyuttal nemzeti mentő munka is volna a szó legteljesebb értelmében.

* * *

Dr. Henry Karoll, amerikai ismert statisztikus, az ő mondhatni, az egész világon elterjedt Christian Advocate című egyházi lapjában közzétette a múlt évről is az összes amerikai felekezetek összegyűjtött értékes statisztikai kimutatását.

Az ő roppant gonddal összeállított ezen közleményéből megtudjuk a következőket. Az egész Egyesült Államokban összesen 161.731 rendes lelkész, 210.199 templom és 33.983.156 egyháztagnak van. Mivel pedig a prot. egyházak statisztikai kimutatásaikban csupán a „felnőtt családtagokat szerepeltetik, tehát a gyermekek hozzászámításával mintegy 40 millióra lehet kerek számban tenni az Unió keresztyén lakosságának számát. A római katolikusok — lelkeket számítva — 11.645.495 egyháztagnak számítanak magukéinak. Papjaik száma 15.891, templomaik száma 12.731.

Leghatalmasabb és egyszersmind legintenzivebb egyházi munkát kifejtő felekezet Amerikában a methodistáké. Egyházi schematizmusok 41.893 lelkészt és 61.518 templomot tüntet fel. Erőben utánok a baptisták következnek 39.279 lelkésszel és 55.294 templommal. Az episcopal egyház évről-évre veszít befolyásában és tagjaiban. Múlt évi vesztesége kiteresekben: 15.833. A methodisták között vannak összesen 8010 lelkésszel, 13.169 templommal és 2 millió 222.605 hívővel. A kalvinista egyház urvacsorázó tagjainak száma 2.251.962, papjaié 14722, templomaié 19074. Az egy milliót kitevő amerikai zsidóság közül csak mintegy 150 ezer tartozik zsinagógához.

* * *

A hazai tudományos világot épen úgy, mint általában az egyházi közönséget remélhetőleg érdekli az amerikai egyetemek látogatottságát feltüntető alábbi kimutatás, mely egyik előkelő amerikai tanügyi folyóirat legutóbbi számában jelent meg.

Az E. Amerikai Egyesült Államok területén valami 30—32 tudományos színvonalon álló, kitünően berendezett és európai szaktekintélyek által is kitünőnek elismert egyetem létezik. Érdekes, az amerikai szellem mindenre kész vállalkozó képességét, másfelől a tanügybarátok amerikai méretű áldozatkészségét illusztrálja az a tény, hogy ezen egyetemek legnagyobb részben business corporatiók vállalatai, vagy más esetekben egyik-másik sokszoros milliomos dilleltans intézményei s csak a legtrikább esetben állami vagy felekezeti közintitutiók. Az intézet szellemén, versenyképességi erőlködésén, nagy költséggel kiállított, csábító hatású értesítőin, prog-

rammján, minden kiadványain meglátszik az amerikai üzleti szellemnek mindent szaturáló megnyilvánulódása. A gradusban legutolsó helyen álló, azaz legjelentéktelenebb egyetem igazgatója is a legkisebb lelki furdalás nélkül nyomatja az Évkönyv homlokára, hogy az ő általa vezetett intézet a világon a legtekintélyesebb egyetem stb.

Minden lekisebbités nélkül legyen szólva mégis — legalább európai szempontból — mosolyra indító jelenség, az intézeteket ilyen módon futni látni a tanulók után! Érdekes azt is tudni, hogy a legtöbb egyetemnek megvan, ha nem is a stabilis, de legalább időleges felekezeti jellege, főpátronusai vallási hovatartozandósága minémüségszerint. A legnagyobb és legjobb hírű egyetem a Harvardi egyetem, melynek tanulói létszáma ez idén 5346. Innen kerülnek ki a leghiresebb jogászok, politikusok, államférfiak és az amerikai közélet terén mozgó vezető egyének. Előkelő egyetem a washingtoni Columbia egyetem 5197 hallgatóval. A Michigan állami 5000 ifjával, mely után mindjárt következik a dugdag Rockefeller sok milliót kitevő alapítványával fenntartott Chicagói egyetem, hova ez idén 4594 tanuló iratkozott be.

A többi egyetemekben a tanulói létszám a következő:

Cornelli egyetemen 4293
 Minnesota állami egyetemen 4207
 Illinois állami egyetemen 4172
 Pennsylvania állami egyetemen 3994
 New-York állami egyetemen 3600
 Yale egyetemen 3444
 Wisconsin állami egyetemen 3041
 California egyetemen 3346
 Syracuse városi egyetemen 3126
 Nebraska állami egyetemen 2895
 Ohio állami egyetemen 2344
 Missiouri állami egyetemen 2273
 Jowa állami egyetemen 2168
 Kansas állami egyetemen 1932
 Indiana állami egyetemen 1663
 Pricentoni (református) egyetemen 1311

Az amerikaiak hova tovább jobban fel tudják fogni a systematikus és mélyre ható tudományos képzettség értékét és mindég fogynak a chanceok a képzetlen elem érvényesülhetésére.

Harsányi Sándor

homestead és vid. református lelkész.

GYÁSZ-ROVAT.

Hajdu Péter

(1882—1909.)

„Multis ille bonis flebitis occidit.“

A kilencvenes évek elején *Mácsay Sándor* főiskolai kántus-praeses a szokásos tavaszi *Nagy József* ünnepélyre vegyes kart szervezett. A vegyeskarban szép soprán-szólók valának. E szólókat egy eleven megjelenésű kis gymnasista énekelte. A tiszta csengésű soprán-szólo nagy tetszést aratott. A kis szólo-énekest Debrecen városának intelligenciája élénken megtapsolta és megújraza. E kis szóloénekes *Hajdu Péter* a kishodosi gyülekezethez ez év tavaszán hirtelen fürdés közben eihalt 27 éves ifju lelkipásztora volt. Egész szándékosan kezdtem életleírását ama megtapsolt első kis szereplésnél, mert hisz ami ezelőtt történhetett ő vele, nagyon jelentéktelen gyermekkori dolog lehet, mint a legtöbb gyermekkori élet. Am ezen ő első szereplésétől kezdve egész rövid pályafutása futócsillag vagy tüneményserű valami volt. Ha nem gondolnék a gyászra, úgy tetszik, mintha most is megtapsolnák az ő egész rövid szereplését! Oh e rövid élet oly sok megtapsolni való szereplést tüntet fel! Az a rövid, de bátran és feltűnően dicsőséggel vegzett szerep na képe az ő egész életének. De lássuk csak e tüneményserű ifju életét. Misztótfaluban született, fia volt a mi jó Hajdu Albert bátyáknak. Elemi iskoláinak elvégzése után a debreceni kollégiumba került. Itt végezte a gymnasiumot és a theológiát és pedig úgy, hogy az említett kis szereplése óta sorsa szinte össze nőtt a kollégium sorsával. Ő a kollégiumnak hű fia, neki a kollégium legforróbban szeretett édes anyja lett.

Különösen mint theologus tünt fel. A héber nyelv, vele a biblia lett az ő kedvenc tárgya. A héber nyelvben oly alapos készülségre tesz szert, hogy már mint theologus héber exegetikai kísérleteket tett. Tanulmányainak, kutatásainak tárgya a biblia. Debrecenbe fel-ránduló édes apjának a tanárok azt mondták, másnak ösztökélő, Péternek fékező kellene!

A tudományszomjtól égett éjjel és nappal. Kápláni dolgozatul egy doktori értekezésnek is beillő kész munkát ad be, mely később nyomtatásban is megjelent, „A Jehova szenvedő, de dicsőséggel megkoszorúzott szolgálja“ címmel az ószövetségi irás-magyarázat köréből. Theologiai pályája végén a berkeszi gróf *Vay Gábor* családjához kerül nevelőnek, hol pár év alatt szerénységével, műveltségével, szellemességével a református

lelkészi kar tekintélyét emeli, a szegény falusi papi fiú ott-hon érzi magát a sima parketten, szellemi tornát végez különösen a magas műveltségű grófnővel. Majd félévre a bázeli egyetemre megy, ott szorgalmasan hallgatja Orelli és Dumm ó szövevényi írásmagyarázókat és bibliai történéseket. Az 1907—8. iskolai évet a m.-szigeti főgymnasiumnál tölti, mint h. vallástanár, itt is mély nyomokat hagyott tanártársai és a társadalom szívében.

Am tudta ő azt is, hogy a betű megöl, ha nagyon elmerülünk abba. Csak agyát szentelte a betűnek. Szívének nem holt betűt, hanem mint Csokonay „Lillát” és sok másónk más eszményképét, egy kedves és művelt kis lányt választott már korán ideális szerelme tárgyául, Zeke Bertát. Hogy is lehetett volna az eszményi szív üres!! Hogy tudhatott szeretni az az ifjú, nemes eszményekkel telített szív!! Azt gondolhatjuk, hogy méltatlanra e szív szerelme nem eshetett.

Lássuk már, hogy jutalmaz az élet ennyi nemes törekvést, magas ideált? Bizony az élet mostohasággal kezdi vele szemben is, mint sok más jelesünkkel szemben. Szerencséje már kezdetben nem áll arányban nagy képzettségével. Jobb szerencse hiányában a kisdéd kisdédosi paróchiát kellett elfogadnia. Itt kezdődik tragikum. Sok évi boldog reményű szerelem után elveszi ideálját, Zeke Bertát, vele vonul be a Tur folyó által mosott idillikus paróchiára. Itt is boldogok. Amit megtagadott a szerencse, pótolja a szerelem. A nagy családi boldogság mellett azonban, éles szemű embernek látni lehetett, hogy a kezdet kicsinysége bántja őt. A boldog szíven, habár titokban, sebet ütött a csalódás keserősége. De ez nem kedvetleníti el. Sőt még nagyobb munkára ösztönzi őt. Mig mások a mézes hetekben a kényelem párnájára heverednek: ő 100 korona áru könyvet hozat. Tanul, ír szüntelen, mintha csak egy nagy küzdelemre készülne, hogy *szébb jövőjét saját erejével érdemelje, ha kell a csalfa szerencse és a mostoha sorssal szemben is.* Ez lett volna az ő hivatása. Vajjon te gyenge testű ifjú megbírod-e ezt? Vajjon sok tanulásaid, írásaid órájában nem jelent-e meg előtted a csalódás szelleme, hogy a költő szavaival megkisértsen:

„Te . . . ifjú . . . . .
Tudod mi lesz a tulbuzgalom dija?
Majd dolgozol sok hosszú éven át,
És nappallá teszed az éjszakát:
De nem látod jutalmát a dolognak . . .
Mondd meg mi végett küzködél, mi végett?

Palágyi L.

De ha megjelent is, ő hitt jobb, nagyobb jövőjében. Asztala fiókja szüntelen telve van megírt cikkekkkel. Egy egész kész megírt munkát is találtunk fiókjában, mely kiadásra várt volna. Szaktudománya tárgyán kívül új, sokszor merész theologiai, sociális paedagógiai, el-

méleti és gyakorlati elvek, eszmék hevitik, sőt úgy látszik, feszítik és megterhelik az ifjú szívet; szinte látni lehetett volna, hogy ennyi teher alatt előbb-utóbb össze kell annak roskadnia.

Sajnos, csakugyan szíve ölte meg őt. Az ideális eszmékkal, elvekkal tulonnan megterhelt szív megszakadt a nagy teher alatt, mint a tulterhelt hid. Épen pünköszt első napján két egyházban beszélt és osztott urvacsorát Péteri buzgósággal, lelkesedéssel; délután meg akart a kertje szélén folyó Tur Hodos nevű ágában fürdeni. Tréfából csókkal bucsuzott el szeretett feleségétől, ki nem is sejtette, hogy e csók a bucsu és halál csókja lesz a 9 hónapi hitvesi szeretetért.

„Ha elbucsuztál, gondoltad e
Hogy bucsutoknak utólsaja ez?”

Mikor a vízbe elmerült: nem jött többé élve fel, valószínűleg hirtelen szívszélhűdés ölte meg.

Temetése június 1-én épen házasságának 9 hónapos fordulóján ment végbe nagyszámu környékbeli hívek, 9 lelkész és 4 segédlelkész jelenlétében. A háznál Joó Kálmán tartott orációt és bucsuztatót, a sirnál Oláh Sándor beszélt. Mindketten igyekeztek enyhet nyújtani a nehéz gyászban úgy az ifjú özvegynek, mint a vesztet gyülekezetnek. Elhantolták a nemes szívet szomorú érzésekkel; borús gondolatokkal hagytuk ott a sirt, mely annyi szép reményt és nemes eszmét takart el. Igyekezzünk megnyugvást keresni most is. Az Isten utai nem a mi utaink. „Minden virág és levél lassan sárgul hervadásnak, ami sorainkból pedig oly sokan dőltek és dőlnek ki egy szempillantás alatt.” S ki tudja, nem jobban van-e így? Az élet már hozott számára egy csalódást, ki tudja nem hozott volna-e többet is. Új eszmék, új elvek hevitették agyát. Vajjon megérhette volna-e ezek diadalát? Hisz az új elveknek és új eszméknek sorsa rendszeren a félreértés, igen gyakran a gúny és csalódás. Azok sokszor ellenséget szereznek számunkra. Neki is valának már is más véleményű ellenlábásai. S mennyi lett volna még, mig az ő új theologiai elveit érvényesíteni akarta volna? Lehetett volna élete hosszú kálvária: mig így mindenkitől szeretve és csodálva ment el, mint a bibliai Illés.

Egyik jelesünknek a kerepes uti temetőben levő, reá is alkalmazható sírfeliratával végzem soraimat:

„Eszmény volt életed; — legyen áldott emléked!”

T. s.

K Ü L Ö N F É L É K.

— **Templomszentelések.** A mezőhegyesi reformátusok templomának a felszentelése szeptember 11-én, a nagymajláthiaké szeptember 12-én lesz. Ugy a ft. püspök mint a főgondnok megígérte, hogy az ünnepélyen meg fog jelenni.

— **Tanítógyűlés.** A Hevesnagykunsági Református Tanítóegylet folyó évi rendes gyűlését szeptember hó 15-én d. e. 9 órakor kezdődőleg tartja Dévaványán. Szeptember 14-én d. u. 5 órakor központi bizottsági gyűlés lesz. A rendes gyűlést előbb 15-én reggeli 8 órakor a templomban istenisztelet előzi meg. Délben mérsékelt áru ebédre, ezenkívül elszállásolásra a dévaványai kartársak gondoskodnak. A részvételre vonatkozó jelentkezés Nagy Béla tanítótestületi elnökhöz intézendő Dévaványára, a megérkezés előtt legalább két nappal.

— **Megszűnő ifjúsági lap.** Az Uray Sándor debreceni lelkész szerkesztése alatt álló „Napsugár” című ifjúsági evangéliumi irányú kis lap pártolók hiányában megszűnik. Sajnálattal közöljük ezt a hírt, mert a nevezett lap hasznos munkát végzett működése körében. De — amint értesültünk — a jól ki érdemelt pártolás annyira hiányzott, hogy nem csak a szerkesztő dolgozott minden remuneráció nélkül, hanem a kiadók a papír árát sem kapták meg az előfizetési díjakból. Fájdalom, napjainkban ez a sorsa a népies vallásos lapoknak. Kiszorítják a szenzációkban utazó, friss politikai híreket szállító krajcáros újságok. Beletörődjünk-e a rossz idők jelenségébe, vagy várjunk, reméljük jobb jövőt? . . . Ki tudna most ezekben a zagyva légáramlatu napokban erre felelni.

— **Nyilatkozat.** Az esperesi körlevélből arról értesültem, hogy az esperesi hivatalra beadott szavazatok szerint az újabb választásnál az én igénytelen nevem is szavazás alá bocsáttatott. Midőn hálás szívvel köszönöm meg lelkésztársaim, illetve az új felsőszabolcsi egyházak presbitériumainak felém forduló, megtisztelő bizalmát s jó indulatát, tisztelettel kijelentem, amint azt már a szavazatbontó bizottságnak is tudomására hoztam, hogy koromnál fogva az esperesi tisztas állást, — még ha megválasztatnám — sem fogadnám el. Tizsaszentmárton, 1909 évi aug. 30. Porzsolt Ádám tizsaszentmártoni református lelkész.

— **Ingyen koszt és lakás tanulóknak.** A hajdúvármegyei tankerületi tanítók hivatalos egyesülete (Gönczy-egylet) Debrecenben fiuinternátust alapítván, hét ingyenes helyre (2 ágy és 5 asztal) pályázatot hirdet. Pályázhatnak első sorban hajdúvármegyei tanítók, tanárok tanítóképzőbe, közép vagy felsőiskolába járó árva vagy jól tanuló gyermekei. Rövidre fogott írásbeli kérvények Csurka István elnök címére (Debrecen, Pacsirta-u. 49 sz.) küldendők f. évi szept. hó 7-ig. A kérvényhez csatolandó valamely iskolába felvételt igazoló okmány.

— **Bizottsági tanácskozás.** A tavaszi egyházkerületi közgyűlés a *György Endre* egyházmegyei gondnok elnöke alatt *gr. Tisza István*, *Fekete Márton*, *dr. Tóth Károly*, *Szele György Márk Endre* és *dr. Gulyás István* tagokból álló bizottságot küldött ki abból a célból, hogy a főiskolai takarékpénztár létesítését célzó két különböző irányzatú munkálat megbirálása mellett a főiskola részére újabb jövedelmi forrásnyitásnak módzatai felől javaslatot készítsen az őszi egyházkerületi közgyűlés idejére. A bizottság szeptember hó 2-ik napján tartotta meg ülését, melyen Fekete Márton kiyételével minden bizottsági tag megjelent, s melyre a bizottság szükségesnek látta Rózsa Sándor kollégiumi pénztárnok berendelését is. Abban a szerencsés helyzetben leszünk, hogy a jelentés alakjában kidolgozott megállapodásokat lapunk egyik közelebbi számában közölhetjük. Ezzel kapcsolatban jelezzük, hogy *gr. Tisza István*, *György Endre* egyházmegyei gondnokok és *dr. Gulyás István* kollégiumi gazdasági tanács jegyző szeptember 2-án bejárták a kollégium tiszadadai birtokát; alapos, fáradságot nem kiméző megtekintés után megismerkedtek a helyzettel s a közvetlen megsejmlélés alkalmat adott arra, hogy a birtok hasznosítása kérdésében javaslatot tehesenek az egyházkerületi közgyűlésnek.

— **Készület az Orle fogadására.** A szeptember végén tartandó Orle-gyűlés alkalmával a vendégek fogadására, elszállásolására nagyban foly városunkban az előkészület. Püspökünk és főgondnokunk aláírásával értekezlet hivatott össze a tanácskozásra, melynek eredménye az, hogy a szállásoló bizottság megalakult; elnöke *Szele György*, alelnöke *Uray Sándor* lelkészek, jegyzője *Kerékgyártó József*; három albizottság is alakult, melynek elnökei a következők: *Hajdu Zsigmond*, *Uray Sándor* és *dr. Petzkó Ernő*. Hiszünk, hogy a 700 körül jelentkező vendégek ellátása bár mily nagy feladat leszen is, de a tagok buzgósága győzedelmeskedni fog minden akadályon.

Pályázat.

A békésbányai református egyházmegyében a *battonyai* lelkészi állásra.

Javadalom :

1. Tisztességes lakás kerttel.
2. 688 korona készpénz.
3. Stóla az egyházkerület határozata szerint.
4. 17195 négyszögöl föld, melynek adóját az egyház fizeti.

5. 66669 négyszögöl föld, melyek adóját a lelkész fizeti.

A pályázati kérvények, az E. T. II. t. c. 16 §-ban rendelt módon fel szerelve folyó évi szeptember 26-ik napjáig Dombi Lajos espereshez (Gyula, Békésvármegye) küldendők.

A lelkészi javadalom hivatalos becsértéke 3553 korona.

Az állás 1910 június 11-én elfoglalandó.

Debrecen, 1909 augusztus 31.

Eröss Lajos
püspök.

Pályázat

A máramaros-viski református egyház egyik tanítói állására pályázatot hirdet.

Javadalma : 730 korona az egyház pénztárából, havi előleges részletekben. 7 öl tűzifa, 70 korona. Államtól fizetéskiegészítés 200 korona. Lakás, kert.

Pályázhatnak okleveles tanítók és tanítónők.

Kötelessége az egyháztanács által reá bízandó osztályok tanítása egyházkerületi tanterv szerint.

Pályázatok a református lelkészi hivatalhoz szept. 12-ig beküldendők. Megválasztott állását a választás után legkésőbb szept. 20-ig köteles elfoglalni, ellenesetben a választás érvényét veszti.

Az elnökség.

Pályázat.

A kólyi református egyház kántortanítói állására.

Javadalom : 1. Rozsváltság címén 178 kor. 56 fill. 2. Mustváltság címén 138 kor. 88 fillér. 3. 10 Kt. hold föld haszonélvezete. Haszonbérbe 300 koronát szívesen adnak érte. 4. 5 öl tűzifa

helyett 132 kor. 5. Tandijváltság 324 kor. 6. Alapítvány kamata 53 kor. 33 fill. 7. Stóla. 8. Szép lakás, házikerttel.

Kötelessége : 1. Isteniszteletek és temetések alkalmával orgonázás és az éneklés vezetése. 2. I—VI. oszt. vegyes iskola tanítása egyh. ker. utasítás szerint. 3. Kanonikus órákon, valamint a lelkész akadályoztatása esetén a templomi isteni szteletek végzése.

Pályázati okmányok 1909 szept. 9-éig a kólyi lelkészi hivatalhoz küldendők.

A megválasztott tanító állását azonnal köteles elfoglalni.

Kólyon, (Bihar-m. U. p. Nagykágya) 1909. augusztus 24.

Szentkirályi Károly
református lelkész.

Felelős szerkesztő : **Dr. Ferenczy Gyula.**

Az összes iskolákban használt tankönyvek-, író-, és rajzszerek

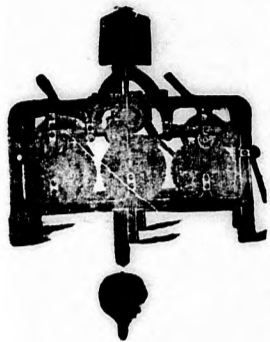
kaphatók:

Hegedüs és Sándor
iskolai könyv- és papirkerekedésében
DEBRECEN.

Nagy képes árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

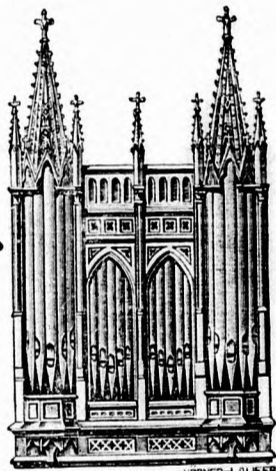
== gőzerő berendezéssel ==

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitűnő hang- és erős szerkezetű légnyomatu és elek-
tromos berendezésű

Orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitűnő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Har-**
moniumot vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hang-
szer készítőjétől, legujabb **Harmonium**
árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bér-
mentve küld **Remenyi Harmonium**
osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

Ezen választók a legjobb
iskolai és templomi haszná-
latra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja tel-
jesen azonos az **Orgona**
hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomab-
big a legolcsóbb gyári ára-
kon.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangu könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-

leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szósze-
ken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászorra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikke nézve azonnal szolgálok, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint **Diszáblák, Emlék-
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet
stylusban, levéltári okmánytartók.**

Orgona - Harmoniumok.

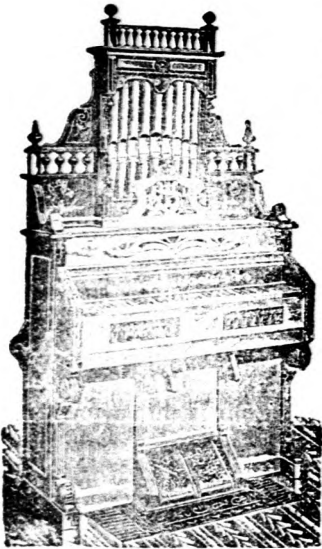
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchíd-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes huros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda

mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangol nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakzerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdája

elvállal mindennemű nyomdai munkát, u. m.

Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket, Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket, Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat, Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket, Lakodalmi kártyákat Stb.

Hirdetések felvételnek

a kiadóhivatalban.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedűhöz hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 467 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokaköltségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Zongorát, = = Pianinót

A leghiresebb mesterek gyártmányai sehol elcsóbban nem vehetők mint

Reményi Mihály-

nál m. kir. zeneakadémia szállítójánál Budapest, Király-u.

58. Hangolások és javítások csakis a legképzettebb szakmunkások által eszközöltetnek helyben és vidéken. Képes árjegyzék minden hangszerről külön-külön kérendő.

COLIBRI!!!

a világ legkisebb zongorája csakis

REMÉNYINÉL.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Debrecen, Piac-u. 69. sz.

Kölcsönöket ad: 1. Kezességre egy vagy több elfogadható kezes jótálása mellett, még azon esetben is, ha a kezesek nem szövetkezeti tagok. 2. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 3. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre. 4. Előleg kölcsönöket a fizetett összeg kilenc-tizedrész erejéig, kezesség nélkül.

Minden 100 korona kölcsön heti 50 fillérjével fizethető vissza, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

A törzsbetétek 6 százalékot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármely napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít. A törzsbetét befizetések a hét bármely napján a hivatalos órák alatt eszközölhetők.

Vidéki tagok befizetését megkönnyítjük az által, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

Az intézet tagjainak száma öt évi fennállás alatt 4500-ra emelkedett a kik 20260 törzsbetétre több mint **Egy millió** koronát fizettek be. A kihelyezett kötvény állományunk pedig ez idő szerint a 1.600.000 koronát meghaladja.

Dr. Ferenczy Gyula,
alelnök.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

ifj. Widder Sámuel,
üggy. igazgató.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

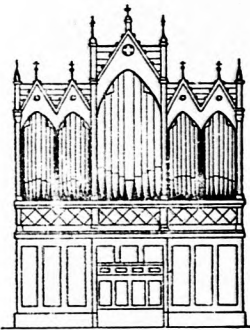
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállít kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikus) és villamos tartós, nemeshangú orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek:

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Olom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

==== Főzőkonyhák. =====

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweiszi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meißinger köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Mul- tiplicator hőfejlesztő kályhabetétek. vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

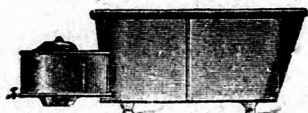
Lőporáruda.

Browning-rendszerü

Ujdonság! ismétlő fegyver
190. minta.

Szén- és fahasarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye

Alapítva 1793-ban.

Budapesten

Vl. Lehel-u. 8/a.

Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kivánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknél fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyü járatuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelen.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelve Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdu és Biharvár-megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. m. Hajdunánás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajdusoboszló, Bal-mazujváros, Püspökkladány, Nádudvar, Debrecen. Mikepéres Derecske, Bagamér, Báránd, N. Váradi, N. Szalonta, N. Bajom, N. Léta, N. Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Érmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Fűzesgyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihardiószeg Feketebátor, Szakál. stb.

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 68,

Által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak;

Locomobil és gőzcséplőgépek,

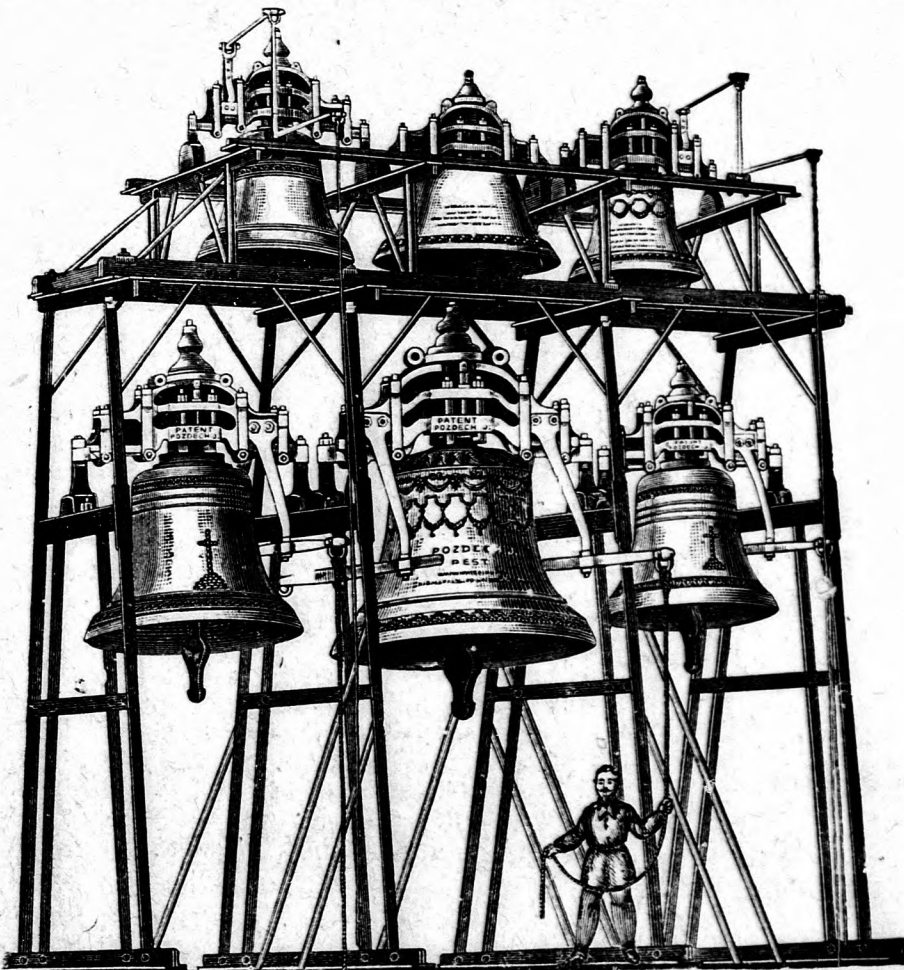
szalmakezalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecs kavágók, répavágók, kukoriczamorzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képviselőt és
bizományi
raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
II. Bethlen-utca 48. sz.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

☞ ☞ Legujabb gyógyszer. ☞ ☞

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghúléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szávizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót !!** híres mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 filléért. 6 dobozt 3 K. 65 filléért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszaru“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdelti árakban szerezhethők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és erőntödéje, szivattyugyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% suly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lodítható vas harang fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot huzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való fölszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntette.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerinti rajz és változat összeállítással rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.